

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Riigiteaduste instituut

Siim Seeman

Parempoolse äärmuse kategoriseerimine eristuvate tunnuste alusel

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Andres Kasekamp, PhD

Tartu 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Siim Seeman

Sisukord

Sissejuhatus	4
TEOREETILINE RAAMISTIK	6
1.1 Ajalooline ülevaade.....	6
1.2 Erinevad terminid ja definitsioonid.....	8
1.3 Parempoolsus vaadeldavate parteide ideoloogias	12
1.4 Parempoolse äärmuse ideoloogilised käsitlused	14
PAREMPOOLSE ÄÄRMUSE KATEGORISEERIMINE	17
2.1 Ideoloogiliste tunnuste valimine	17
2.2 Võrreldavate parteide valimine	19
2.3 Valitud parteide võrdlus	21
Rootsi Demokraadid.....	21
Populaarne Liit - Kuldne Koidik.....	23
Progressipartei.....	24
2.4 Järeldused.....	26
Kokkuvõte	29
Kasutatud kirjandus.....	30
Lisa 1: Parempoolse äärmuse parteid.....	33
Summary	34

Sissejuhatus

Viimase paarikümne aasta üheks suurimaks muutuseks Euroopa poliitmaastikul on parempoolsesse äärmusesse paigutatavate parteide suurenev edukus, mille tõttu on saavutatud kindel positsioon pikalt staatiliselt püsinud süsteemis. Nendele parteidele pööratav tähelepanu nii teaduslikes ringkondades kui ka meedias on kindlasti suurem kui parempoolse äärmuse tegelik mõju Euroopa poliitikas seda eeldaks. Kuigi tegemist on populaarse teemaga, millest on ilmunud suur hulk raamatuid ja artikleid, siis ei ole jõutud kokkuleppele, kuidas käsitletavat nähtust nimetada ja defineerida. Kasutusel on mitmeid erinevaid termineid ja määratlusi, milles on nii kattuvusi kui ka erinevusi, aga lõppkokkuvõttes kaasavad enamasti samasid parteisid.

Tihti ei pöörata valitud termini ja sellega seotavale ideoloogiale valimisele suurt rõhku, vaid valitakse üks välja ning eeldatakse, et see sobib kogu subjektiivselt määratud skaalal asuvatele parteidele. Kuigi viimasel ajal on terminoloogiale pööratud rohkem rõhku, siis enamasti piirdub see ühe sõna eelistel teise ees. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida autorite käsitlusi parempoolsest äärmusest ning leida, kas lisaks erinevale terminoloogiale on vahe ka nende ideoloogilistes määratlustes, mis võiks mõju avaldada ka vaadeldavate parteide kategoriseerimisele.

Arvesse tuleb võtta ka uuel sajandil toimunud muutusi: parempoolne äärmus on muutunud laiemaks, koosnedes näiteks selgelt neonatslikest parteidest ja samas ka valitsusse kuulunud vähem äärmuslikemast erakondadest. Samuti on osa eelnevalt äärmuslikuks peetud ideid liikunud ka mõõdukate parteide retoorikasse. Selleks, et neid võimalikke vahesid kinnitada, tuleb valida parempoolsesse äärmusesse paigutatavad, kuid stiililt erinevad parteid, mida saab analüüsida eelnevalt välja selgitatud ideoloogiliste omaduste alusel. Tulemustest saab järeldada, kas tegemist on eristamiseks piisavalt teistsuguste parteidega, mis omakorda aitab kaasa terminoloogia ja ideoloogiliste tunnuste debati lahendamisele.

Käesolev töö erineb enamusest senistest terminoloogilistest käsitlustest selle poolest, et kuigi eesmärgiks on näidata paremäärmusluse termini sobimatust osadele vaadeldavatest parteidest, siis lahenduseks ei pakuta ainult parema sõna leidmist, vaid parempoolse äärmuse kategoriseerimist uutel alustel. Samuti on töö vajalik, kuna eesti keeles ei ole terminitel teadlikku vahet tehtud, vaid lähtutakse peamiselt

paremäärmuslusest¹. Töös jälgitakse erinevate terminite tõlkimisel otseselt autorite valikuid: paremäärmuslusele vastab *extreme right*, paremradikaalsusele *radical right* ning koos (osiseid võib olla rohkem) moodustavad need parempoolse äärmuse ehk *far right*, mis ei ole kindel ideoloogiline määrang, vaid asukoht poliitilisel skaalal. Kindel jaotus ja selgus terminoloogias aitab kaasa teema analüüsimisel.

Bakalaureusetöö on üles ehitatud teoreetilise uurimusena, jagunedes kaheks suuremaks osaks. Esimene pool loob teoreetilise raamistiku, andes esiteks ülevaate parempoolse äärmuse ajaloolisest arengust. Seejärel on lahti seletatud tänapäeval enim kasutatud terminid ja nende võimalikud erinevused ning samuti parempoolsus vaadeldavate parteide kontekstis. Viimasena käsitletakse erinevate autorite nägemusi nende poolt määratletud skaala ideoloogiast. See annab aluse teiseks osaks, mis tegeleb parempoolse äärmuse kategoriseerimisega, milleks esmalt pannakse paika omadused, valitakse välja näiteparteid ning seejärel neid erakondasid analüüsitakse. Tulemuste põhjal on tehtud järeldused parempoolse äärmuse võimalikust jaotusest. Materjalidena on kasutatud teemakohast erialast kirjandust, jälgides, et käsitletud saaks võimalikult palju erinevaid termineid ning arusaamu parempoolsest äärmusest.

¹ Google otsing „paremradikaalne“ umbes 2000 vastust, „paremäärmuslik“ 29 000. Samuti on Tartu Ülikoolis riigiteaduste bakalaureusetöös kasutatud enamasti paremäärmusluse terminit: näiteks Peirumaa, Kaisa Ringa (2014). Paremäärmuslike erakondade edu viimase ülemaailmse majanduskriisi tingimustes: Itaalia ja Kreeka näitel.

TEOREETILINE RAAMISTIK

1.1 Ajalooline ülevaade

II maailmasõja järgselt oli igasugune parempoolsesse äärmusesse jääv poliitika marginaliseerunud ja väljakujunenud demokraatiates oli parteisüsteem märkimisväärselt stabiilne. Selle fenomeni levinud selgituseks oli Lipseti ja Rokkani (Norris 2007:52) teooria, mille kohaselt Lääne-Euroopa parteide konkurentsi muster oli 1920ndatest kuni 60ndateni sellele eelnenud töölisklassi valimisõiguse laienemise tõttu „külmutatud“ järgnevate blokkide vahel: sotsiaaldemokraatlikud-, töölis- ja kommunistlikud parteid vasakul poolel ning kristlikud demokraadid, liberaalid ja konservatiivid paremal. Sellest hiljem on jäädavalt suutnud Euroopa poliitmaastikule murda vaid kaks suuremat liikumist: rohelised ja peavooluga võrreldes parempoolsesse äärmusesse kuuluvad parteid.

Üldist arusaama parempoolse äärmuse arengust väljendab Klaus von Beyme 1988. aastal kirjeldatud kolm faasi: kõigepealt fašismi järglasparteid, siis populistlik protestifaas ning kolmandaks 80ndatel alanud poliitiline läbimurre. Sõjajärgselt kuni 50ndate keskpaigani koosnes vaadeldav vahemik suuresti ellujäänud või taaselustatud fašistlikest ja natsiparteidest. Tegemist oli väga väikeste liikumistega. Mõnedel juhtudel keelati need kohtulikult (nt Saksamaal *Sozialistische Reichspartei*), ülejäänud olid lihtsalt poliitiliselt isoleeritud. Kõige silmapaistvam partei sellest faasist oli Itaalia Sotsialistlik Liikumine (*Movimento Sociale Italiano*- MSI), mis oli praktikas Benito Mussolini fašistliku partei järglane. (Widfeldt 2010:13) Kuna MSI oli selle perioodi ainus partei, mis pidevalt kuulus riigi parlamenti ja esitas end ise paremäärmuslikuna, siis Piero Ignazi (2003:1) leiab, et kuni 1980ndateni oli „paremäärmuslus sünonüüm neofašismiga“.

Teine faas oli hoopis teisenäolisem ja omas suurimat mõju Skandinaavia riikides. Nn „populistlik protestifaas“ koosnes parteidest, millel ei olnud mingeid sidemeid ajaloolise fašismiga. See kasvas välja reaktsioonina selleaegse sotsiaal- ja majandusliku moderniseerumise protsessile. Esimeseks selliseks parteiks oli Poujadistid² 50ndate keskel, kes esindasid põllumehi ja väikeettevõtjad majandusküsimustes, koos

² *Union de Defense Commerçants et Artisans* (UDCA), tavaliselt nimetatakse juhi Pierre Poujade järgi.

riigiaparaadi ja eliidi vastase retoorikaga. Teise faasi hiigelaeg algas 70ndatel Soome Maapartei (*Suomen Maaseudun Puolue*) läbilöögiga, millele mõned aastad hiljem järgnes Norra (*Fremskrittspartiet*)³ ja Taani (*Fremskridtpartiet*) Progressiparteide edu. Need keskendusid peamiselt suurte maksude ja riigi bürokraatia vastasusele. (Widfeldt 2010:14-15)

Von Beyme poolt teise faasi paigutatud parteid on küll erinevate poliitiliste ideede ja eesmärkidega, aga neil on ka tugevad sarnasused. Esiteks toetusid need erakonnad karismaatilisele liidrile ja teiseks sügav vastumeelsus riigiaparaadile, mis seisis lihtsal populistlikul alusel „meie ja nemad“, kus esimene tähistab „lihtinimest“ ja teine lurjustest poliitikuid ja bürokraate (Widfeldt 2010:16). Samas on näiteks Progressiparteide paigutumine parempoolses äärmuses tekitanud vaidlusi. Nende algne ideoloogia sisaldas pigem majandusliku liberalismi väärtusi ning puudus igasugune seotus ajaloolise paremäärmuslusega. Hiljem lisandus nende programmi tugevalt immigratsioonivastatus, mis lähendas neid teiste parempoolse äärmuse erakondadega. Kuna nad enda riikide parteimaastikul on algusest peale olnud kõige paremal, siis Ignazi (2003:140) näeb neid paigutuvat protestipartei ja äärmusluse vahele. Samas Cas Mudde (2007:47) klassifitseerib Norra Progressiparteid kui neoliberaalset populistlikku parteid.

80ndatel alanud kolmanda faasi jooksul hakkasid paremäärmuslikud parteid saavutama edu valimistel ning peamiseks probleemipüstituseks sai immigratsioon, mis eelnevalt oli omanud marginaalset rolli. Faasi esilekutsujaks oli Prantsusmaa Rahvusrinne (*Front National – FN*) oma karismaatilise liidri Jean-Marie Le Pen'iga, mis näitas, et jõulise immigratsioonivastase agendaga erakond võib valimistel saavutada häid tulemusi (Widfeldt 2010:16-17). Samuti suutis 90ndate keskel Itaalia valitsuskoalitsiooni jõuda juba enne mainitud MSI kui ka Põhja-Liiga (*Lega Nord*). Sellel perioodil hakati politoloogide poolt antud nähtust sügavamalt uurima. Ignazi (2003:34) leiab, et 80ndatel tekkis postindustriaalse ühiskonnaga kaasnenud konfliktide kõrvalproduktina tänapäeva paremäärmuslus, eristades seda „traditsioonilisest“ versioonist, mis kaasnes 1920ndate industriaalühiskonna tekkega. Mudde (2007:41) näeb sama perioodi populistlikku paremradikaalsuse (*populist radical right*) tekkimise alguseks, nähes FN-i selle parteiperekonna prototüübina.

³ Kuni 1977. aastani partei nimetus selle asutaja Anders Lange nimega

Widfeldti (2010:21-22) meelest suutis von Beyme'i kolm faasi hästi seletada parempoolse äärmuse artikli avaldamise aastal ning vastu pidada isegi veel ühe kümnendi. Kuid uus aastatuhat tõi muutusi, mis võiks moodustada uue faasi, mille alguseks oli 2000. aasta, kui suure tormi põhjustas Austria Vabaduspartei (*Freiheitliche Partei Österreichs*), mis sai väga hea tulemuse valimistel ning liitus valitsuskoalitsiooniga. Kui Itaalias mõned aastad varem toimunud sarnane juhtum tõi kaasa vaid mõõduka vastukaja, siis FPÖ osas toimusid Austrias tänavaprotektid ning teised Euroopa Liidu liikmesriigid alustasid mitteformaalsete sanktsioonidega. Uue sajandiga on käsitletavate parteide toetus tõusnud ning ka mitmes uues riigis on jõutud parlamenti ning osaletud valitsuse tasandil riigi juhtimises.

Viimane suurt vastukaja saanud sündmus oli 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimised, kus parempoolsesse äärmusesse paigutatavad parteid suurendasid märkimisväärselt oma toetust, mida meedias isegi poliitiliseks „maavärinaks“ nimetati (Mudde 2014). Arvestades, et vaadeldavad parteid on nüüdseks Euroopa poliitmaastikul olnud juba neli kümnendit ning nende programmides olevad teemad kindlasti ei lahene iseenesest, siis ei ole näha nende erakondade kadumist. Kuigi ka eelmise sajandi lõpus ei olnud paremas äärmuses olevad parteid täiesti sarnased, siis aja möödudes on vahed muutunud järjest suuremaks. Arvesse tuleb võtta suurenevat legitiimsust, mis tuleneb parematest valimistulemustest ning mõnede parteide puhul ka osalemisest valitsuses. Samuti on mõned eelnevalt tugevalt äärmusega seotud teemad jõudnud ka peavoolu parteide osaks, näiteks immigratsiooni ja multikultuurse ühiskonna küsimused.

1.2 Erinevad terminid ja definitsioonid

Neofašism ja neonatsism

Ajaloolased järgivad Ernst Nolte eeskujul fašismi kontseptsiooni kasutamisel, seades ajalised piirangud, vaadeldes ainult perioodi 1920-1945 ja kaasates sinna vaid kindlad parteid (Fennema 1996:4). Kuna väljaspool seda perioodi ja neid kindlaid riike fašismi ja natsionaalsotsialismi termineid pigem ei kasutata, hakati maailmasõja järgselt sarnase ideoloogiaga parteide nimetamisel kasutama „neo“-liidet. Nagu eelnevalt välja toodud, siis MSI mõjul oli neofašismi silt kasutusel pikalt maailmasõja järgse parempoolse äärmuse nimetamisel. „Uue“ paremäärmusluse tekkimise järgselt

kasutatakse neonatsismi ja -fašismi terminit vaid üksnes parteide ja gruppide osas, mis selgesõnaliselt tahaksid taastada Kolmandat Reichi või fašistlikku Itaaliat või näevad ajaloolist natsionaalsotsialismi või fašismi oma ideoloogia alusena (Mudde 1996:230). (Neo)marksistlikud autorid näevad ka kolmanda laine paremäärmuslikke parteisid sarnase fenomenina kui 1930ndate perioodil ning kasutavad (neo)natsismi terminit edasi, et tõestada ajaloolist sidet nende kahe nähtuse vahel (Mudde 1996:230). Lisaks nendele vähestele autoritele on terminid kasutusel ka meedias ja poliitilises võitluses. Näiteks Rootsi peaminister Stefan Löfven väljendas oma arvamust Rootsi Demokraatidest (*Sverigedemokraterna*) peale 2014. aasta valimisi: „Ma ei käitu kunagi viisil, mis annaks vaid ühe probleemipüstitusega neofašistlikule parteile, mis ei pea lugu multikultuursusest ja Rootsi demokraatlikest institutsioonidest, võimu riigi arengu mõjutamiseks“ (The Local 2014). Herbert Kitschelti (1995:30-32) toob välja veenvad argumendid, miks neofašism oleks halb silt. Tänapäeva uusparemradikaalsed parteid eitavad igasuguseid seoseid ajaloolise fašismiga, nende toetus pärineb teisest sotsiaalsest klassist ning neile ei saa omistada mitmeid selle ideoloogia omadusi. Fašistlik retoorika oli antikommunistlik, kogukonda tähtsustav ja kapitalismi vastane, hoopis teistsugune segu ideedest kui uuel radikaalsel parempoolsusel. Fašism tekkis enne multikultuurse Euroopa algust, uusparemradikaalsus on osalt selle protsessi tagajärg.

Paremäärmuslus

Inglise keelsed terminid *extreme right* ja *right-wing extremism* on kasutusel samatähenduslikult. Eesti keelde saaks *extreme* tõlkida ka ekstremismina, mis on sünonüüm äärmuslusega, kuid paremäärmuslus on selgem ja kõige rohkem kasutatav. Mudde (2007:13), kes viimastest publikatsioonides on ise paremradikaalsuse terminit kasutama hakanud, leiab, et paremäärmuslus on siiani levinuim silt käsitletava perekonna nimetamisel. Kuni 1960ndateni kasutati neofašismi, millele järgnes paremradikaalsuse termin ja 1970ndate keskpaigast algselt teise võimalusena paremäärmuslus, mis hiljem paremradikaalsust asendama hakkas (Hainsworth 2008:8). Tegelikult paremradikaalsus siiski ära ei kadunud, vaid on uuesti hakatud teise võimalusena kasutama.

Sisulist kriitikat paremäärmusluse termini kasutamise kohta on teinud Elbers ja Fennema (Mudde 1996:232), kes esitasid 5 vastuväidet: 1) Mitte kõik vaadeldavad parteid ei kasuta vägivalda või ei pea ennast demokraatia vastaseks; 2) Parempoolses

äärmuses on ka parteisid, mis ei ole immigrantide vastased; 3) Mitte kõik nende parteide liikmed ei pea ennast parempoolseks; 4) Nende valijad sobivad vaid osaliselt „parempoolsuse profiili“; 5) Inimesed, kes vaadeldavaid parteisid ei toeta, ei nõustu alati nende paigutusega vasak-parem skaalal. Norris (2005:45) ei toeta paremäärmusluse sildi kasutamist, kuna see kaasaks grupe, mis tegutsevad ületades demokraatliku poliitika legaalseid piire, olles nõus kasutama vägivalda ja isegi terroristlikke taktikaid.

Paremradikaalsus

Termin *radical right* (kasutatakse ka *right-wing radicalism*) loodi USAs Martin Seymour Lipseti poolt 1955. aastal avaldatud artiklis. See omistati gruppidele, kes proovisid teha fundamentaalseid (ehk radikaalseid) muudatusi institutsioonides ja üritasid poliitikast eemal hoida inimesi, kes nende ideede või majanduslike huvidega vastuollu läksid. Neist veel paremal pool on *ultraright*, kes asuvad väljaspool poliitilist maastikku. Radikaalne parempoolsus on rohkem kasutuses USAs, Euroopas aga paremäärmuslus. Viimases on neil kahel termini tehtud vahet, mis tuleneb suuresti Saksamaa konstitutsiooni kaitsva organi otsusest. Selles tehti aastast 1973 vahet anti-demokraatliku, ohtliku ja konstitutsioonivastase *rechtsextremismus* ning *rechtsradikalismus* vahel, millest viimase sisu on küll vaieldav ja küsitav, aga mitte otseselt liberaalse demokraatia vastane. (Hainsworth 2008:9) Samas praktikas ei ole nende terminite vahe alati selgepiiriline ning viimasel paarikümnel aastal on keelatud küll üle 50 paremäärmusliku grupi, kuid Saksamaa Rahvusdemokraatliku Partei (*Nationaldemokratische Partei Deutschlands*) puhul ei ole see õnnestunud (Mudde 2012:28). Ameerika traditsioonis on terminid sõnaga radikaalsus ikka veel kasutuses, aga veelgi laiemas ja Euroopaga erinevas tähenduses (Mudde 1996:231). USA autor Norris (2005:45-46) kasutab oma raamatus läbivalt radikaalsuse terminit, kuna näeb sellel teatud eeliseid. Tema meelest on see kontsept hästi sisse töötatud, paneb paika selge koha ideoloogilisel vasak-parem skaalal, samas puudub nende parteide ideede ette kohtu mõistmine, mis juhtub erinevate anti-siltide või äärmuse rõhutamisel

Parempopulism

Kolmas suurem grupp kasutab algpunktina või lisana sõna populism. Selline lähenemine hakkas levima 1990ndatel ning loodud on mitmeid erinevaid tuletisi: *national populism*, *(radical) right-wing populism*, *new populism*, *neo-populism*. Populism kasutatakse nendes terminites, et kirjeldada spetsiifilist poliitika vormi või stiili, mitte kindlat ideoloogiat. Paljud autorid näevad, et just populism eristab tänapäeva paremäärmuslikke parteisid ajaloolistest fašistlikest erakondadest. (Mudde 1996:221) Ignazi (2003:30) näeb populismi rohkem üldisema kontseptsioonina, mida ei saa omistada ainult paremäärmuslusele, vaid on tugevalt seotud demokraatiaga. Lisaks leiab ta, et paremäärmuslusele ei saa omistada ühtegi kindlat organisatsioonilise struktuuri vormi ja isegi kui nad kasutavad populismi kõige rohkem, segades seda „füürieriprintsiibi“ ja karismaatilisusega, proovivad ka kõik teised parteid rõhutada oma lähedust võimalikult suure osaga lihtinimestest.

Oma hilisemas raamatus kasutab Mudde (2007:23;26) terminit *populist radical right* parteid, mille kolmas ja viimane peamine tunnus on populism, mis on defineeritud kui ideoloogiline joon, mitte lihtsalt poliitika stiil. Selle järgi on ühiskond jaotatud kahe selge vaenuliku grupi vahel: „rikkumata inimesed“ ja „korumpeerunud eliit“. Populistlikus demokraatias ei ole midagi nii olulist kui inimeste „üldine tahe“, isegi mitte inimõigused või põhiseadused. Lisaks kasutab ta levinuma *radical right populism* asemel teist vormi, kuna viimases on rõhk paremradikaalsusel ja populism on vaid selle kirjeldav osa. Üldiselt saab öelda, et vaid populismi sõna kasutades ei ole võimalik piisavalt selget parteiperekonda moodustada, kuna populism on enamasti vaid üks osa nende parteide ideoloogilisest alusest.

Muud terminid

Lisaks eelnevalt kirjeldatud terminitele leidub veel mitmeid nimetusi, millest saaks ka teha eraldi kategooriaid, kuid saavad mainitud käesolevas alapunktis, kuna nende kasutus ja levik on piiratum. Paljud neist viitavad üksikkriteeriumiga parteile ja/või millegi vastasusele (näiteks *anti-immigrant*, *anti-establishment*, *anti-goverment*, *anti-party*), aga on ka laialivalguvaid termineid (*new right*, *ultranationalist*, *authoritarian-*, *ethnic-*, *racist-*, *protest party*). Norris (2005:45) peab silti *new right* väga halvasti sobivaks, kuna uusparempoolsus on tihedalt seotud turgu soosiva majanduslike ideedega erastamisest ning riigi osakaalu vähendamisega majanduses (nt *Thatcherism* ja

Reaganism). Sama kehtib neokonservatismi kohta, mis on juba seotud teise kategooriaga.

Paremradikaalsuse peatükis on välja toodud ka *far right* termin, mida saab tõlkida ja vahel ka kasutatakse sarnaselt *extreme right*-iga ehk paremäärmusluse määratlusega. Enamasti kasutatakse seda mitte ühe parteiperekonna nimena, vaid asukohana vasak-parem skaalal, millel ei ole kindlalt paika pandud alguspunkti, kuna selle üheselt määratlemine ei ole võimalik. Käesolevas töös kasutatakse selle eesti keelse vastena „parempoolne äärmus“ mõistet. Näiteks Mudde (2014) kasutab arvamuskorralduslikus parempoolse äärmuse terminit, kaasates sinna ka neonatsistlikud parteid. Oma 2007. aasta raamatus käsitleb ta populistlikku paremradikaalsust ja jätab selle piiridest selgelt välja paremäärmuslikud parteid, mis on mitte-demokraatlikud (Mudde 2007:49). Seega selguse huvides on lihtsam vahet teha paremäärmuslusel, paremradikaalsusel ja parempoolsel äärmusel, kuhu esimesed kaks enamasti paigutatakse.

1.3 Parempoolsus vaadeldavate parteide ideoloogias

Enamus eelnevalt väljatoodud terminitest on väljastpoolt määratud, mitte parteide endapoolne sildistamine. Siin seisneb vahe enamiku teiste parteiperekondade ja nende nimedega, pea ükski paremäärmuslik partei ei nimeta ennast äärmuslikuks, osad ei nõustu isegi parempoolsuse sildiga. Ignazi (2003:2) meelest vaadeldakse neid paremäärmuslikena, sest nad vaieldamatult asuvad poliitilise skaala kõige paremal ääres. Seetõttu on nad parteid, milles vaatamata enda väidetavale usule esindusdemokraatiasse leidub ekstermistlikke positsioone, mis ei lähe kokku poliitilise süsteemi väärtustega, kus nad osalevad (Hainsworth 2008:11).

Vasak-parem dihhotoomia tekkis koos Prantsuse revolutsiooniga. Kuigi selle täpne tähendus varieerub erinevates käsitlustes, siis aja jooksul on väljakujunenud, et vasakpoolsus seostub võrdsusega (kõikide inimeste võrdsus on ihaldusväärne ja võimalik) versus parempoolsus, mis seostub ebavõrdsuse, privileegeritusega (võrdsus ei ole vajalik ja/või seda pole võimalik saavutada). Hiljem on kontseptsiooni laiendatud, tihti kasutatakse kaheteljelist skaalat: sotsiaalmajanduslik ja sotsiaalkultuuriline. Esimesse kuulub majandusvaldkond: omandiküsimused, maksud, turureguleerimine jne.

Teise aga rahvusküsimused, kultuuri- ja immigratsioonivaated, mille osas parempoolne äärmus selgelt teistest erineb. (Widfeldt 2010:11)

Kitchelt (1995:42) leidis, et tema uusparemradikaalsuse (*new radical right*) parteide perekonna üheks „võidukuse valem“ osaks on parempoolne majandusprogramm, mis toetab isetoimivat turgu ja riigi *laissez-faire* suhtumist sellesse. Hiljem on see osa tema teooriast saanud palju kriitikat ja leitakse, et liberaalne majanduspoliitika oli vaid möödud faas käsitletavate parteide väljakujunemisel. Mudde (2007:25) arvates ei ole selles valdkonnas sotsiaalmajanduslik mõõde parempoolsuse defineerimisel mõistlik, kuna esiteks pole majandus selle parteiperekonna ideoloogia tuumikomadus ning teiseks ei ole mitmed erakonnad majanduslikult parempoolsed, toetades (välistavat) heaoluriiki ning proteksionistlikku poliitikat.

Camia ja Caramani (2012) jaotasid parteid ideoloogia alusel seitsmeks ja paigutasid nad parem-vasak skaalale. Nende tööst on näha, et parempopulistidest, rahvuslikest ja paremradikaalidest koosneb paremäärmuslik perekond tõepoolest asetseb parem-vasak skaalal kõige paremal. Et kohta spektril hinnata kasutati kahte dimensiooni (2012:68): majanduslik ja kultuuriline. Majanduslik poolel on riigi roll majanduses, erastamine, vabaturumajandus versus keinsism, hoolekande ulatus. Kultuurilise poole alla käib rahvuslik uhkus ja identiteet, avalik kord, arvamus multikultuursusest, tolerantsus, sotsiaalne õiglus, globaliseerumine jne. Kuigi tihti räägitakse, et äärmused kohtuvad ja poliitiline spekter ei ole mitte sirge joon, vaid pigem „hobuseraua“ kujuline, siis Nonna Mayer (2011) leidis Prantsusmaa 2007. aasta Prantsusmaa presidendivalimisi analüüsidest selged erinevused parempoolse ja vasakpoolse äärmuse (vastavalt Jean-Marie Le Pen ja Bruno Mégret) kandidaatide toetajate vahel. Seega vähemasti parempoolsuse kasutamine käsitletava parteiperekonna nime leidmisel on kindlasti võimalik ja aitab luua selgust, kuid seda just sotsiaalkultuurilise poole pealt.

1.4 Parempoolse äärmuse ideoloogilised käsitlused

Nagu eelnevalt kirjeldatud, siis olenevalt autorist on kasutusel väga palju erinevaid termineid. Veelgi segasemaks teeb selle asjaolu, et tihti ei põhjendata oma valikut, vaid määratakse mõni sõna ja eeldatakse, et lugeja on sellise kategoriseerimisega nõus. Arusaadavalt on sellega rohkem probleeme artiklite ja meedia käsitluse osas, teemale keskendunud raamatutes peatutakse kategoriseerimisele pikemalt. Mudde (2007:12) näeb terminoloogia osas tekkinud kaose süüna mitte suuri erimeelsusi õige definitsiooni osas, vaid selge definitsiooni puudumist. Tema meelest pakuvad vähesed autorid välja kindla definitsiooni ja hiljem näitavad, et vaadeldavad parteid sellega ka sobivad. Ei ole erakordne, et erinevaid termineid kasutatakse samas tähenduses, vahel isegi kolme või enam kirjeldamiseks sama parteid või gruppi. 21. sajandil on sellele probleemile rohkem rõhku pööratud, aga enamasti käib arutelu selle üle, milline termin kõige paremini sobiks, kuid kategoriseerimise järgne parteide valik on siiski sarnane teist terminit kasutanud autoriga.

Paarikümne aasta taguse paremäärmusluse definitsiooni ja ideoloogia uurimisega, millele ka praegusel hetkel tihti viidatakse, tegeles Mudde (1996:229), kes vaatas läbi 26 erinevat definitsiooni, milles leidis 58 erinevat omadust, mida vähemasti üks kord välja toodi. Ainult 5 tunnust (erinevate sõnastustega) oli mainitud igas tekstis: rahvuslus, rassism, ksenofoobia, antidemokraatlikus ja tugev riik. Ta toob välja, et mitmed definitsioonid mainivad palju negatiivselt formuleeritud tunnuseid. See on paljuski seotud ka autori positsiooniga uuritavasse objekti: enamus autoreid selgesõnaliselt avaldavad enda seisukoha paremäärmusluse, defineerides seda kui negatiivset fenomeni. Loomulikult on erinevaid lähenemisi ka sellele, kui mitu tunnust ja milliseid on vaja, et saaks rääkida paremäärmuslikust parteist. Enamus autoreid mainivad vajalikku arvu vaid ähmaselt või üldsegi mitte. Kombinatsioonide osas on kolm lähenemist: 1) kõik tunnused võrdsed, kriteeriumiks vaid omaduste arv; 2) osa tunnuseid on tähtsamad (näiteks vähemalt demokraatiavastatus peab olema); 3) eelmise kahe lähenemise segu (näiteks peab olema vähemalt üks „välistav“ tunnus ja üks „tugeva riigi“) (Mudde 1996:230).

Ignazi (2003:31-33) jagab klassifitseerimise kaheks, mille esimene osa on partei paiknemine poliitilisel skaalal ja teiseks ideoloogiline pool. Partei on paremäärmuslik kui ta paikneb parempoolses äärmuses või vähemasti kaugemal kui ükski teine erakond.

Kuna parempoolses äärmuses paikneb ka erakondi, millel puudub seos fašismi ja paremäärmuslusega, siis ei saa olla see ainus tingimus. Ideoloogiline pool jaotub samuti kaheks. „Paremäärmusluse kategooriasse kuulub partei, mis kasutab osasid fašistlikust ideoloogiast, mis väljendub kuulsusrikka sõdadevahelise perioodi ülistamises, sarnase sümbolismi ja väljendusviisi kasutamises ja kapitalismi ning kommunismi kõrvale jättes „kolmanda tee“ otsimises.“ See moodustab paremäärmusluse traditsioonilise osa. Kuna tänapäeva paremäärmuslusel puudub seos ajaloolise fašismiga, siis nende ideoloogilise poole tingimuseks on süsteemivastsus, mis väljendub demokraatia legitiimsuse õõnestamises, tehes seda moel, mis jätkaks demokraatliku mulje.

Fennema (1996:5-10) leiab, et paremäärmusluse poliitiline aksioom on otsene vastand demokraatlikule aksioomile, nähes sotsiaalset ebavõrdsust paratamatusena. Paremäärmuslusel on 4 peamist poliitilist doktriini. Esimene osa sellest on etniline rahvuslus, mis lisab rahvuse määratlusele bioloogilise külje ja soovib, et riik oleks etnilise kogukonna väljendus. Teiseks omaduseks on antimaterialism, kuna materialism viib ühiskonna lõhenemiseni. Kolmandaks on paremäärmuslus demokraatia vastane, kuna demokraatia rõhub kvaliteedi asemel kvantiteedile. Viimaseks korduvaks teemaks on rahvusvahelisse vandenõusse uskumine, leides vaenlase, kes on seotud vandenõuga rahvuse vastu. Hainsworth (2008:67-89) näeb paremäärmusluse ideoloogilise missioonina ohustatud rahvuse ja inimeste päästmist kosmopoliitse, dekadentliku, võõra ja riigivastase mõju eest. Ta toob välja paremäärmuslike parteide neli peamist poliitilist punkti: immigratsiooni vastasus, rahvuslus (teisi välistav), Euroopa integratsiooni vastasus ja majanduslik programm (segu neoliberalismist, sotsiaalsest ja proteksionistlikust rahvuslusest). Liberaaldemokraatia ja paremäärmusluse suhte osas arvab Hainsworth (2008:12), et „sisuliselt tahavad nad teist poliitilist süsteemi, teistsugust väärtuste süsteemi.“

Kitchelt (1995:42-43) teeb vahet vanal ja uuel paremäärmuslusel ning näeb uusparemradikaalsust ühe osana äärmusest. „Uusparemradikaalsuse alusjuhtum kaasab endas turgu toetavat majanduspoliitikat, poliitilist autoritaarsust ja ksenofoobiat. Enamik uusparemradikaalseid parteisid aktsepteerivad parlamentaarset demokraatiat (vähemasti taktikalistel kaalutlustel) ja hoiduvad paramilitaarsusest ning rassistlikud vaated ei lähtu enam rahvusest, vaid majanduslikust ja kultuurilisest hirmust, mis kaasneb multikultuurse ühiskonnaga. Norris (2005:46-47) kasutab paremradikaalsete parteide ideoloogia klassifitseerimisel teiste hulgas Lubbersi 2000. aasta küsitlust 17

Euroopa riigi politoloogi hinnangust nende riigi parteide asetsemisest 0-10 ideoloogilisel vasak-parem skaalal ja positsiooni immigratsiooni osas (0 – mitte väga piirav; 10 – väga piirav). Kui nende kahe küsimuse keskmine oli üle 8, siis määratles Norris neid parteisid paremradikaalsena.

Mudde (2007: 21-24) on oma eelnevates töödes kasutanud paremäärmusluse terminit ja toona sisaldas tema määratlus rahvuslust, välistavust, ksenofoobiat, tugevat riiki, hoolekande šovinismi, traditsioonilist eetikat ja revisionismi. Kuna ta nägi selles definitsioonis vigu, siis esitab ta uuendatud versiooni populistliku paremradikaalsuse ideoloogilistest omadustest, mis sisaldab nativismi, autoritaarsust ja populismi. Nativism on kombinatsioon rahvuslusest ja ksenofoobiast ning selle järgi peaks riigis elama vaid põlisrahvus, võõrad on fundamentaalne oht homogeenisele rahvusriigile. Autoritaarsuse osas ei viita ta demokraatia vastasusele, vaid rangelt korraldatud ühiskonnale, kus autoriteedi rikkumised peavad saama karmilt karistatud. Selle tõlgenduse kohaselt sisaldab autoritaarsus avalikku korda ja „karistavat traditsioonilist moraalsust“, millega ei pea kaasnema demokraatia vastast hoiakut, aga samas ka ei takista seda. Viimane omadus on populism, mis ei ole vaid poliitiline stiil, vaid ideoloogiline tunnus, jagades ühiskonna „rikkumata inimesteks“, kes vastanduvad „korumpeerunud eliidile“.

Kuigi suures osas on erinevate terminite määratlused samad, siis leidub ka erinevusi. Vanemad definitsioonid ja paremäärmuslust kasutavad autorid rõhutavad vaadeldavate parteide demokraatiavastasust, mida tihti küll liigselt välja ei näidata, kuid siiski on ideoloogiliselt olemas. Paremradikaalsuse definitsioonid pigem anti-demokraatlikust iseloomustava tunnusena ei näe. Korduvad omadused on autoritaarsus, mille alla saab paigutada ka tugeva riigi ja avaliku korra; samuti rahvuslus, mis võib esineda koos ksenofoobia ja rassismiga ning millest lähtub ka immigratsioonivastasus; viimasena populism. Lisa 1. välja toodud Hainsworthi, Norrise ja Mudde parteidevalimite järgi on näha, et kuigi defineerimisel kasutatakse erinevaid lähenemisi ja omadusi, siis valik on küllaltki kattuv. Erinevused on peamiselt väikeste või selleks hetkeks tegevuse lõpetanud erakondade osas. Kõige rangemalt piiritleb enda määratletud populistlikku paremradikaalsust Mudde, kes näeb mitmeid parteisid selle jaoks sobimatuna.

PAREMPOOLSE ÄÄRMUSE KATEGORISEERIMINE

2.1 Ideoloogiliste tunnuste valimine

Teoreetilises raamistikus erinevate autorite parempoolse äärmuse ajalugu, erinevaid termineid, parempoolsust ja ideoloogia määratlusi analüüsid saab valida omadused, mille kaudu näiteparteisid võrrelda ning seda arvesse võttes teha järeldusi grupi kohta. Selleks, et näha, kas tihti paremäärmusluse või mõne muu nimega üheks grupiks määratletavad parteid on piisavalt sarnased või vastupidi liiga erinevad, et neid ühe perekonnana käsitleda, kasutatakse käesolevas töös põhiliselt viite ideoloogilist tunnustust, mille valikul on lähtunud eelnevas peatükis erinevate autorite nägemusi parempoolse äärmuse ideoloogiast ja kõige rohkem kasutatuid kvalitatiivseid määratlusi: immigratsioon, natsionalism, antidemokraatlikus, populism ja autoritaarsus.

Immigratsiooni ja immigrantide vastasus on üks omadus, mida pea alati parempoolse äärmuse parteidele omistatakse. Seda saab kasutada nii majanduse halva käekäigu põhjusena kui ka ohuna rahvuslikule ühtsusele. Laurenz Ennsler (2012:162) võrdles 16 paremradikaalsest erakonnast koosnevat gruppi 5 teise parteiperekonnaga ja immigratsiooni osas on esimese vaated teistest selgelt eristuvad, samuti väikese varieeruvusega enda grupi sees. 1-20 skaalal (kus madalam pool toetab poliitikat, mis aitaks immigrante ja asüülitaotlejaid integreerida ühiskonda ning kõrgem osa soovib immigrantide nende kodumaale tagasi aitamist) oli paremradikaalsete parteide skooriks 18.94 ja standardhälve vaid 1.02, võrdluseks konservatiivide ja kristlike demokraatide grupil 12.40 ja 2.65. Osad autorid näevad immigratsiooni vastavate parteide põhilise (ja tihti ainsa) omadusena ning kasutavad seda terve perekonna nimetamisel. Tegelikult on see siiski vaid üks osa ideoloogiast, mida näitab ka parempoolse äärmuse olemasolu riikides, kus immigratsioon peaaegu puudub. Lisaks ei ole immigratsioonivastasus enam äärmuslikkuse näitaja, kuna 21. sajandil on enamikes riikides liikunud debatt immigratsiooni toetamiselt selle vastasusele, mida näitab ka see, et viimastel aastatel on Briti peaminister David Cameron, Prantsuse endine president Nicolas Sarkozy ja Saksamaa kantsler Angela Merkel ühel või teisel viisil väljendanud multikulturalismi läbikukkumist (Mudde 2012:20).

Parempoolse äärmuse jaoks on immigratsioon seotud rahvuse, rahvusluse ja rahvusliku identiteediga. Tähtis on põlisrahvuse kaitsmine ja enda kultuuri hoidmine, seega natsionalism on üks omadustest, mis kindlasti parempoolset äärmust defineerib. Kuid rahvuslust võib eksisteerida mitmes astmes, sellega võib kaasneda ka ksenofoobia ja rassism. Vahet saab teha klassikalisel ja uuel rassismil, kus esimene toetub inimgruppide süstemaatilisele, looduslikele ja pärilikele erinevustele, tekitades sellega rassilise hierarhia. Uus rassism toetub kultuurile, mitte enam geneetikale ning puudub ka hierarhia mõiste, kuid leiab, et võrdsusest hoolimata peaks kultuurid jääma eraldi ehk vastuseis multikultuursusele. (Widfeldt 2014:15) Mudde arvates on populistliku paremradikaalsuse üheks omaduseks nativisim, mis on kombinatsioon rahvuslusest ja ksenofoobiast, nähes võõrastes ohtu rahvusriigile. Kuigi ksenofoobia ja rassism ilmuvad tihti koos, siis ei saa neid kasutatada läbisegi ning üks omadus võib esineda ilma teiseta. Nende erinevuseks on see, et rassism on ideoloogiline, aga ksenofoobia psühholoogiline (Widfeldt 2014:15).

Antidemokraatlikus on üks levinuim omadus, mis parempoolsele äärmusele omistatakse, seda eriti vanemates definitsioonides ja paremäärmusluse terminit kasutavate autorite poolt. Leitakse, et isegi kui partei jälgib demokraatia protseduurilisi reegleid, siis tegelikkuses soovivad nad uut süsteemi ning ei toetata kõiki poliitilisi ja sotsiaalseid õiguseid näiteks vähemuste osas. Äärmusluse teoreetiline määratlus eeldab siiski sellest selgemat vastuseisu demokraatiale, seostades seda mingisuguse revolutsioonilise muutuse ja alternatiivse valitsemisvormi toetamisega (Widfeldt 2015:7). Seega seostavad paljud autorid äärmuslust pigem võrdluses teiste parteidega. Samas näiteks Mudde (2007:24) leiab, et demokraatia vastasus ongi erinevus paremäärmusluse ja paremradikaalsuse vahel, millest viimane on vastu vaid osadele liberaaldemokraatlikele väärtustele.

Parempoolsele äärmusele omistatakse autoritaarsust, kuid ka seda mõistetakse erinevalt. Fašism ja natsionaalsotsialism olid mõlemad äärmuslikud vormid autoritaarsusest. Samas saab omada autoritaarseid külgi ilma demokraatiaga vastuollu minnes. Seda näiteks partei ülesehitusel, tugeva liidri järgimine jne. Tänapäeva paremäärmusluse juures tähendab autoritaarsus ideesid rangest avalikust korrast ja hälbelise käitumise taunimist, näiteks seksuaalsuse ja perekonna moraali küsimustes (Widfeldt 2015:14). Sotsiaalpoliitilistes küsimustes ollakse küllaltki sarnastel seisukohtadel konservatiivide ja kristlike demokraatidega. Näiteks toetuse (1) või

vastuseisu (20) skaalal liberaalsetele poliitikatele abordi, homoseksuaalsuse ja eutanaasia osas on paremradikaalide tulemus 16.50 (standardhälve 3.18) ja konservatiividel 15.24 (2.76), võrdluseks teisel poolel rohelised 3.28 (1.02).

Populismi kasutatakse mõnede autorite poolt osa parempoolse äärmuse nimetamisel ja see on kindlasti suur osa käsitletavate parteide ideoloogiast. See väljendub tugevas vastandumises eliidile, nähes ennast lihtrahva eest kõnelejana, rõhudes lihtsusele ja tervele mõistusele, mida üleval pool arvesse ei võeta. Lisaks nähakse müstilist ideaalset eksistentsi kusagil ähmases minevikus, enne lurjuste võimule tulekut. Puuduvad ka selged tuumikväärtused, populistid on rohkem äratuntavamad selle osas, millele nad vastanduvad, mitte pooldavate seisukohtade kaudu. (Widfeldt 2015:11)

2.2 Võrreldavate parteide valimine

Parempoolse äärmuse asuvate erakondade kategoriseerimiseks kasutatavate terminite valikul lähtutakse Saksamaa konstitutsiooni kaitsvast organi otsusest, mille kaudu tehakse vahet antidemokraatliku, ohtliku ja konstitutsioonivastase paremäärmusluse ning paremradikaalsuse vahel, millest viimase sisu on küll vaieldav ja küsitav, aga mitte otseselt liberaalse demokraatia vastane. Nende kahe termini vahet näevad ka paremradikaalsust kasutanud autorid Norris ja Mudde, leides, et paremäärmusluse kasutamine kaasaks liikumised, mis asuvad selgelt demokraatia piiridest väljaspool. Kasutades eelmises peatükis valitud 5 omadust, saab näiteparteid võrrelda ja välja selgitada, kas vahe tegemine on võimalik ja seejuures ka vajalik. Võrdluseks on valitud kolm erinevat parteid: Populaarne Liit - Kuldne Koidik (*Laikós Síndesmos – Chrysí Avgí*), Rootsi Demokraadid ja Norra Progressipartei.

Kuldne Koidik (edaspidi ka GD) on ametlikult 1993. aastal asutatud partei, mille juured ulatuvad selle liidri Nikolaos Michaloliakos paremäärmuslusega seotud rikkumiste tõttu vanglas veedetud ajale, kus ta kohtus kunagise kolonelide diktatuuri liikmetega. Vangis on ta olnud hiljemgi ning ka praegu on ta trellide taga kahtlusalusena antifašistliku muusiku Pavlos Fyssasi mõrvas osalemises. Kuldset Koidikut on süüdistatud nii natsionaalsotsialistlike sümbolite kasutamises, vihakuritegudes kui ka üldises vägivallas. Hoolimata äärmuslikkusest on GD esindatud

nii Kreeka Parlamendis (2015 6,3% häältest) kui ka Euroopa Parlamendis (2014 9,4% häältest). Partei sobib paremäärmusluse esindajana valikusse, kuna seda peetakse ka valdkonna ekspertide arvates enamasti neonatsismi ideoloogia esindajaks (Mudde 2014).

Rootsi Demokraadid (edaspidi ka SD) loodi 80ndate lõpus eelnevalt eksisteerinud parempoolse äärmuse liikumiste baasil. Algselt oli sellel tugev seotus Rootsi neonatside ja rassistlike ühendustega ja osalt selle tõttu omas poliitmaastikul marginaalset mõju. 90ndate keskpaigast algas partei aktiivne ideoloogiline muutumine ja 2005. aastal valitud uus juht Jimmy Åkesson jätkas uuendamist, et olla sarnasem teiste edukamate immigratsiooni vastaste parteidega. (Erlingson et al 2012:4). Läbilööksaavutati 2006. aasta kohalike omavalitsuste valimistel, kui suurenes märkimisväärselt saadud häälte hulk. 2010. aasta parlamendi valimistel saadi 5,7% 20 kohta ning järgmistel valimistel tõusti kohtade arvu poolest Rootsi kolmandaks parteiks. Teiste parteide poolt on igasugune koostöö välistatud ja praegune peaminister on parteid nimetanud ka neofašistlikuks. Edukas valimistel ja ideoloogia muutumine, kuid kirju minevik, teeb Rootsi Demokraatidest hea näite paremradikaalsest parteist.

Norra Progressipartei (edaspidi ka FrP) sobib kolmandaks võrreldavaks parteiks, kuna tegemist on piiripealse juhtumiga. Ignazi ja Hainsworth näevad, et tegemist pole küll ideaalse paremäärmusluse tüübiga, kuid siiski partei sellesse kategooriasse kaasavad. Ignazi (2003:140) leiab, et kuigi tegemist ei ole nii äärmusliku parteiga kui enamuse teise tema poolt käsitletavatest, kuid kuna see asub Norra parteisüsteemis selgelt kõige paremal, siis saab seda paremäärmuslikuna määratleda. Samuti kuulub see Norrise paremradikaalsuse käsitlusse. Samas Mudde leiab, et tegemist on neoliberaalse populistliku erakonnaga. Juba 70ndatel asutatud partei kaasas algselt liberaalseid väärtusi, hiljem lisandus tugev immigratsioonivastasuse aspekt. Erakond alustas tagasihoidlikke tulemustega, kuid 80ndate lõpust hakkas järjest suuremat toetust koguma, jõudes 1997. aastal esmakordselt esindatuselt teiseks erakonnaks. Viimastel valimistel saadi kolmas tulemus, kuid pikalt teiste erakondade poolt ignoreeritud Progressipartei moodustas koos Konservatiividega valitsuskoalitsiooni. Väiksema partnerina kuulub Progressiparteile 2013. aastal loodud valitsuses 7 ministrikohta.

2.3 Valitud parteide võrdlus

Rootsi Demokraadid

SD jaoks on immigratsiooni ja integratsiooni probleemide näol tegemist kindlasti nähtavaima programmipunktina, erinedes teistest Rootsi parteidest suurel määral, omades piiravamaid ja konservatiivsemaid seisukohti. Samuti on see nende valijate jaoks tähtsaim küsimus, millele järgneb avalik kord ja majandus. (Erlingsson; Vernby ja Öhrvall 2012:25;29) Võrreldes Norra ja Taaniga on peavooluparteid immigratsiooni osas toetavad ja SD-ga koostööd ei tehta. Isegi äärmusliku minevikuta Liberaalset Parteid (*Folkpartiet*) süüdistati 2002. aasta valimiste kampaania ajal laialdaselt rassismis ja paremäärmusluse kaldumises, kui nad esitasid idee, et Rootsi kodakondsuse saamise eelduseks oleks keeletest. Samas on viimasel paarikümnel aastal suur osa valijatest (tipp 1992 65%, 2007 45%) asüülitaotlejate arvu vähendamist toetanud. (Ramalingam 2012:10)

SD immigratsioonipoliitika muutus märgatavalt koos muude uuendustega 1999. aasta programmis, kust jäeti välja nõue kõigi peale 1970. aastat Rootsi saabunud immigrantide välja saatmisele nende endisele kodumaale. Nähti, et välja peaks saatma vaid need immigrandid, kes ei ole assimileerunud Rootsi ühiskonda, juhul kui nad ei vaja kaitset rahvusvahelisest õigusest lähtuvalt. Seega ollakse vastu multikultuursusele, sest see viivat konfliktide ja disharmooniani ning leitakse, et immigrandid peavad kohanema Rootsi ühiskonnaga, mitte vastupidi. (Widfeldt 2008:272) Ametliku partei doktriini järgi vastandutakse immigratsioonile läbi kultuuriliste erinevuste, mitte enam rassi või etnilisuse põhised. Rõhutakse kultuuri tähtsust sotsiaalse sidususe tekkimisel, mille eelduseks on eriomane eluviis, mis väidetavalt on loomulik vaid Rootsis kasvanud rootslase jaoks. „Partei hoiab eemale multikulturalismist, rassismist ja doktriinidest, mis kasutavad rahvusliku kuuluvuse määramisel ainsa omadusena etnilist tausta.“ (Hellström, Nilsson 2010:61) 2010. aasta Parlamendi valimistel oli SD valijate hulgas 2% välismaal sündinud, mis on samaväärne *Centerpartiet*’i ja *Piratpartiet*’i tulemustega (Erlingsson; Vernby ja Öhrvall 2012:16). Samal aastal oli hinnanguliselt 14% SD liikmetest immigrandi taustaga (Sköld 2010).

Eelnevas lõigus välja toodud põhjendustega vastuseisu multikultuursusele võib vaadelda kui etnopluralismi või nn uut rassismi, mille järgi kõik etnilised või kultuurilised grupid on võrdsed, aga peaksid jääma eraldatuks (Widfeldt 2008:272).

Teistes kultuurides, eriti just islamis, nähakse ohtu Rootsile. Partei liidri Jimmie Åkessoni arvates on islam Rootsi jaoks suurim välisoht peale II maailmasõda, kuna moslemi kogukonna juhid nõuavad šariaadi seaduste kehtestamist, Rootsis oleks rohkem vägistamisi ning toimuks meeste ja naiste segregatsioon mõnedes valdkondades (Mulinari, Neergaard 2013:48). SD ametlikest dokumentidest on raske leida selgeid klassikalise bioloogilise rassismi näiteid. Alates 2005. aastast toetab SD programm selgesõnaliselt ÜRO inimõiguste deklaratsiooni, samuti mõistab hukka igasuguse diskrimineerimise soost, poliitilistest vaadetest, religioonist või etnilisusest lähtuvalt. (Widfeldt 2008: 272-3) Seega vastandutakse immigratsioonile suurel määral rahvuselusest lähtuvalt, millele erinevate autorite arvates lisandub ka ksenofoobia (võrdub nativism) ja/või kultuuriline rassism. SD on arenenud etnonatsionalismi suunas, mis on kombineeritud sotsiaalse konservatismiga ning tsentristlike vaadetega majanduse osas. SD on ka hiljem püüdnud vabaneda arusaamast, et ta on liigselt „rahvuslik“ ning 2011. aasta programmis on kirjas, et ideoloogiliselt peaks neid määratlema „sotsiaalse konservatismina“. (Erlingsson; Vernby ja Öhrvall 2012:5)

90ndatel oli Rootsi Demokraatide mitmetel liikmetel kompromiteeriv minevik ja seotus neonatsistlike gruppidega. Sellest ajast alates on tehtud läbi suur muutus, parteist hakati mitmeid valesti käitunud inimesi välja viskama. Suurim muutus toimus 2001. aastal kahe edukaima aktivisti väljaheitmine, kes hiljem koos 150 mõttekaaslasega moodustasid uue partei *Nationaldemokraterna*, mis selgelt muutus kahest äärmuslikumaks (Widfeldt 2008:270). Liigset äärmuslikust ei ole tolereeritud ka hiljem, aprillis heideti välja 7 liiget, nende hulgas 2 SD-noorte liidrit (The Local 2015). Partei mõõdukamaks kujundamise järel on SD jälginud demokraatia norme ja lisaks sellele saanud ennast näidata kaotajapoolena, kes esindab rahvast, aga kellega teised elitaarsed parteid demokraatlikust dialoogist keelduvad. Levinud retooriline kujund on SD nägemine „hundina lambanahas“, mis on ehitanud demokraatliku kesta, aga selle all on ebademokraatlikkus, rassism ja vägivaldsus. (Hellström, Nilson 2010:60;64) Selline antielitaarsus ja enda nägemine lihtrahva huvide esindajana, eriti peavoolu parteide poolt välditava immigratsiooni osas, väljendab ka SD populistlikku osa. SD autoritaarsus põhineb ennekõike tugevama avaliku korra nõudmises, mis küll vaadetelt ei erine palju teistest Rootsi parempoolsetest erakondadest (Erlingsson; Vernby ja Öhrvall 2012:25).

Populaarne Liit - Kuldne Koidik

Pikalt arvati, et autoritaarse mineviku ja postindustriaalse hoolekandeühiskonna puudumise tõttu ei ole parempoolsele äärmusele Kreekas suurt valijate poolset nõudlust. Mõningad liikumised küll teatud edu saavutasid, kuid suurim raputus tuli koos Kuldse Koidiku tõusuga, mis sai alguse Kreekat tabanud võlakriisiga, viies majanduse järsku langusesse ning andes tugeva hoobi ühiskonna pihta, millega kaasnes ka traditsionaalse parteisüsteemi lagunemine. Juba 80ndatel tegevust alustanud liikumine oli pikalt marginaalne, alles 2010. aasta kohalikel valimistel saabus läbimurre, mis jätkus 2 aastat hiljem Parlamendi valimistel, kus saadi 6,92% häältest. (Ellinas 2013:544) Koht Kreeka poliitikas on neil ka praegu, hoolimata nendega kaasnevast ekstremismist ja erinevatest skandaalidest.

GD analüüsimisel tulebki alustada nende ekstremismi ulatusest. Nagu SDI on ka Kuldsel Koidikul kokkupuude neonatsismiga, kuid erinevalt esimesest ei ole viimane teinud väga suuri muutusi selle seotuse lõpetamiseks. Seda näitab ka asjaolu, et algusest peale on GD juht olnud Nikolaos Michaloliakos, kes lisaks juba kantud vanglakaristusele on ka praegu mõrvakahtlusega vahistatud. Partei asutamise alguses toimusid koosolekud haakristidega lippude juuresolekul, mida küll hiljem enam kasutatud ei ole, kuigi ka praegusel partei sümboolikal võib teatud sarnasusi leida. Michaloliakos eitab neonatsismi toetamist ja defineerib parteid kui rahvuslikku (Bistis 2013:49). 90ndate jooksul kogus GD siiski tuntust natsismi propageerimisega ja vägivallaga, millest üks lõppes 3 inimest raskelt vigastanud partei aseesimehe jaoks 21 aastase vanglakaristusega (Ellinas 2013:548). Ksenofoobne vägivald immigrantide vastu on jätkunud, suudetud on sulanduda ka korrakaitse jõududesse, mis vahel GD kuriteod tähelepanuta on jättnud. 2014. aasta septembris vahistati Michaloliakos ja veel 18 GD liiget kahtlustatuna Pavlos Fyssas'i mõrvas. Samaaegselt puistati ka partei kontorit, kus muuhalgas leiti ajaloolise natsionaalsotsialismiga seonduvat, näiteks pilte Adolf Hitlerist. (Toloudis 2014:42-3)

GD jaoks võrdub riik rahvusega, kodakondsus etnilisusega ja *demos etnosega*. Erinevalt SDst rõhutab Kuldne Koidik lisaks ühisele kultuurile ka bioloogilist päritolu, mis on rahvusluse aluseks. Kreeka rahvuslusele nähakse teatud taset, mida „Kreeka riiki tungivad mitmesuguste haigustega igasugused alamad inimesed“⁴ ei oma. (Ellinas

⁴ Michaloliakos'e abikaasa Eleni Zaroulia sõnavõtt Kreeka parlamendis

2013:549-50). Lisaks eelnevalt välja toodud vägivaldsusele immigrantide osas, soovib GD immigratsiooni tõrjumiseks äärmuslikke meetmeid. Näiteks tahetaks immigrantide vältimiseks täita riigipiir maamiinidega ja viia sinna korrakaitsejõud, kellel oleks luba piiririkkujaid tulistada (Toloudis 2014:42). 2012. aastal korraldati toiduabi jagamist ja veredoonorlust, aga see oli mõeldud „ainult kreeklastele“. Lisaks on GD ka selgesõnaliselt antisemiitlik, süüdistades juute USA poolt eestveetavas globaliseerumises ja kosmopoliitsuses, mida tehakse Kreeka rahvuse kõrvaldamiseks. (Ellinas 2013:559;551)

Lisaks vägivaldsusele ja inimõiguste rikkumisele, väljendub GD anti-demokraatlikus ka tugevas autoritaarsuses ning demokraatlike protseduuride eiramises. Näiteks 2012. aastal ründas debati käigus Parlamenti kuuluv Kuldse Koidiku liige kahte naissoost poliitilist oponenti. Michaloliakos näeb Kreeka poliitilist süsteemi „pseudo-demokraatiana“ ning leiab, et GD ei pea kuulama „parlamentarismi diktatuuri“. Samuti ei nähta kohta parteidele, sest poliitiline võim kuulub rahvale, mis ei vaja vahendajat. (Ellinas 2013:550) Sellega saab kokku võtta ka partei populistlikku osa, milles väljendub, et „kogu poliitika on valed, ainus reaalne tõde on rahvuse puhtus ja Kuldne Koidik aitab selle tõeni jõuda“ (Toloudis 2014:42). GD liider näeb positiivset kolonelide režiimis, mis rikkumatuse ja efektiivsuse osas toimus paremini kui praegune valitsemiskord (Bistis 2013:51). Autoritaarsust näitab Kuldse Koidiku puhul ka see, et pea kogu võim parteis on koondunud selle liidri kätte, kes on sellel positsioonil olnud algusest peale.

Progressipartei

Erinevalt kahest eelnevalt analüüsitud parteist puudub FrP-l täielikult äärmuslik taust. Samuti on tegemist pikalt Norra poliitikas tegutsenud erakonnaga, järjestikku on parlamendis oldud alates 1981. aasta valimistest ning parim tulemus saavutati 2009. aastal 22,9% häältesaagiga. Partei sai alguse eelkõige majanduslikult liberaalsete väärtuste propageerimisega ja alles 80ndate lõpul lisandus sellele immigratsioonivastatus. Tähtis muutus parteis toimus 2006. aastal, kui pea 30 aastat esimehena tegutsenud Carl Ivar Hagan tagasi astus ning tema asemel valiti liidriks Siv Jensen.

Progressipartei ei ole liberaalsusele rõhudes põhimõtteliselt immigratsiooni vastu, kuid näeb probleemina seda, et Norra heaoluühiskonda arvesse võttes võivad

immigrandid tahta riigilt midagi vastu saada ja see ületaks nende panuse. Probleemi nähti ka võimalikus etniliste ja kultuuriliste konfliktide tekkimises. Hagan süüdistas liigset immigratsiooni vägivaldsuse tekkimises ühiskonnas, kuna sisserändajad tõid neile „relvakultuuri ja kambamentaliteedi“. Samas nägi ta võimalikuna immigrantide integratsiooni, eeldusel, et nad võtavad omaks Norra kultuuri ja väärtused. FrP erines teistest Norra parteidest immigratsiooniküsimustes, soovides kindlat piiri sisserändajate arvus. (Hagelund 2003:54-8) Küll aga heideti mitmel korral parteist välja liiga äärmuslikke liikmeid. 2000-2001. aastal tekkis erakonnas sisemised vastuolud ja üks aseesimeestest, koos mitme teise kõva käega immigratsioonivastase liikmega, heideti parteist välja. Viimased asutasid hiljem uue ja radikaalsema erakonna *Demokraterna*. (Kestilä ja Söderlund 2007:554) Mudde (2007:47) arvates oli Hagani juhitud FrP küll ideoloogias ebaühtlane ja kasutas oportunistlikku populismi, kuid nativism polnud osa ideoloogilises tuumikus, mida näitas ka nativistlike liikmete vabatahtlik või väljaheitmise teel lahkumine.

Siv Jenseni juhtimisel on toimunud FrP muutunud mõõdukamaks, mis aitas läheneda teistele parempoolsetele erakondadele ja lõpuks jõuda ka valitsusse. Praegusel hetkel nähakse ennast libertaarse parteina, mis toetab individuaalsed vabadusi, madalamid makse ja õhukest riiki. Immigratsioonile siiski vastandutakse, kuna arvatakse, et vastu on võetud liigselt sisserändajaid, mõtlemata probleemidele integratsiooni ja avalike teenuste osas. Samas leitakse, et Norra peab täitma enda kohustuse ÜRO Pagulasseisundi konventsiooni osas. Valitsuses osalemise kaudu on saavutatud kokkulepe seadust rikkuvate illegaalsete immigrantide riigist väljasaatmiseks. Nõutakse ka karistuste karmistamist ja politsei tugevdamist, mis aitaks tagada avalikku korda. Välispoliitika osas avaldatakse toetust NATOle ja toetatakse juutide õigust enda riigile ning selle kaitsmisele. (Fremskrittspartiet 2015) Erinevust kahe eelnevalt analüüsitud parteiga näitab ka FrP sisserändajatelt saadud häältearv. 2009. aasta uuringu järgi hääletaks partei poolt 10% immigrantidest (14%, kui eemaldada „ei tea“ vastused), millest rohkem saanuks vaid Töölispartei (Castello 2009).

Algselt riigiaparaadivastane Progressipartei on nüüdseks saanud ise selle osaks ja teised parteid on nõus nendega koostööd tegema. Sellega väheneb ka populismi osakaal partei retoorikas. 2011. aastal Norras äärmusliku veretöö toime pannud Anders Behring Breivik kuulus 1999-2006. aastani FrP-sse, mis sai loomulikult oluliselt tähelepanu ja teatud määral kindlasti partei viimast valimistulemust mõjutas. Lisaks

Progressiparteile endale on ka Norra teiste parteide liidrid suuresti vältinud selle seotuse tähtsustamist, kuna nähakse, et Breiviku immigratsioonivastased vaated pole võrreldavad partei omaga ning poliitilistel hoiakutel ja vägivaldsusel on fundamentaalne vahe (Allern ja Karlsen 2014:653-4).

2.4 Järeldused

Rootsi Demokraatide, Kuldse Koidiku ja Norra Progressipartei analüüsimisest selgub, et erinevused nimetatud erakondade vahel on küllaltki suured. Kuigi kõigil parteidel on ideoloogiliselt esindatud immigratsioonivastus, populism, autoritaarsus ja natsionalism, siis on selgelt näha erinevusi ka nende omaduste äärmuslikkuses. Samas selge antidemokraatlikus esineb vaid GD puhul, SD on vastu küll mõnede liberaaldemokraatlikele punktidele, aga tegutseb peale parteis toimunud uuendusi demokraatia piire jälgides. Teine tähtis erinevus on GD vägivaldsus ja bioloogiline rassism, mida Rootsi Demokraatide puhul süsteemselt ei esine. Samuti on Kuldse Koidiku autoritaarne pool äärmuslikum, kuna rangele avalikule korrale lisandub tugeva juhi printsiip ja vastuolud demokraatliku korraga. Veel kaugemal neist kahest asub FrP, mis küll vastandub tugevalt immigratsioonile, aga seda mitte läbi nativistlike seisukohtade. Samuti on viimane suutnud jõuda välja poliitilisest isolatsioonist, kaotades sellega veelgi äärmuslikkuse tunnuseid.

Parempoolse äärmuse erinevate ideoloogiliste kirjelduste peatükist tuleb välja, et osa autoreid näeb erinevusi vanal ja tänapäeva paremäärmuslusel, samuti vähem ja rohkem äärmuslikemal variantidel, kasutades siiski mõlema kirjeldamiseks sama terminit. Sarnaselt käsitleb parempoolse äärmuse arengut von Beyme faaside teooria, mis näeb, et kogu vaadeldav skaala on olnud pidevas muutumises. Aga need ei võta arvesse, et kogu skaala tegelikult ei muutu, vaid tänapäeval eksisteerib nii kunagise natsionaalsotsialismi või fašismi ideoloogiaga sarnaseid parteisid ja liikumisi (näiteks Kuldne Koidik), aga tekkinud on teistsuguste tingimuste tõttu ka hoopis erinev parteiperekond. Nende vaatlemine ühesuguse nähtusena tekitabki segadusi täpsema definitsiooni ja omaduste leidmisel, kuna näiteks Kuldne Koidik ja Progressipartei on üksteisest ideoloogiliselt väga kaugel. Samuti tuleb ideoloogilistest määratlustest välja, et kuigi tihti vaadeldavad erakonnad ei näita välja antidemokraatlikust, siis see ikkagi

on neil olemas ja ainuvõimu saavutamisel tuleks see koos muu halvaga kindlasti välja. Kvalitatiivuuring ei saa sisaldada emotsionaalseid hinnanguid ja eeldusi.

Võimatu on paika panna täpset punkti äärmusliku ja mõõduka parempoolsuse vahel. Ometigi kasutatakse tihti paremäärmusliku partei määratlemiseks nende positsiooni skaalal, kus vaadeldav partei peab asuma äärmuses või vähemalt kaugemal kui teised parteid (Ignazi 2003:31). See aga teeb äärmuse ulatuse väga laiaks ja näiteks SD ja FrP puhul ei ole ka tõsi, kuna mõlemast parteist lahkunud või väljaheidatud liikmetest tekkisid uued ja äärmuslikumad parteid. Lisaks on mõlemas riigis ka neonatsistlike gruppe. Hoolimata sellest, et nad enamasti ei toimi parteina, siis ei saa neid jätta kõrvale ideoloogilise skaala äärmuse jaotamisel, kuna nad esindavad sellest kindlate tunnustega ühte osa. Sellest tekib samuti probleeme ja parteide äärmuslikkuse paika panemiseks peab kasutama laialivalguvat määratlust, näiteks Hainsworth (2008:44) Hollandi ja Šveitsi vaadeldavate parteide kohta „mitte nii kaugel parempoolses äärmuses (*not so far right*)“ või vastupidiselt äärmuslik parempoolne äärmus (*extreme far right*). Ehk siis on olemas paremäärmuslikud parteid, mis ei ole väga äärmuslikud, mis keeleliselt ei ole selge määratlus. Seda probleemi lahendab samuti parempoolse äärmuse jaotamine ning selle jaotuse tagajärjel tekkivate poolte erinevate terminitega nimetamine. Algpunktiks on demokraatlik süsteem, mille suhtes eksisteerib nii süsteemiväline (tahetakse demokraatia asemele midagi muud ja tegustsetakse sellega vastuolus) kui ka süsteemisene (tegustsetakse demokraatia piirides) äärmus. Kuna paremäärmusluse osadeks omadusteks on antidemokraatlikus, vägivald ja inimõiguste rikkumine, siis see kuulub süsteemivälisesse äärmusesse. Paremradikaalsus on küll äärmuslikum peavooluparteidest, aga kuulub siiski demokraatlikule parteimaastikule, seega on tegemist süsteemisese äärmusega.

Enne 21. sajandit oli parempoolse äärmuse käsitlemine ühtse nähtusena mõistetavam, kuna selle hetkeni oli selliseid parteisid vähe ning nad olid alles kujunemisjärgus, valimistulemused ei olnud märkimisväärsed ja seetõttu olid nad sarnasemad. Praeguseks on see muutunud, parteid on saanud selgemad piirid ja toimunud areng nõuab vaadeldavate parteide täpsemat kategoriseerimist. Käesoleva töö eesmärk ei ole leida parimat võimalikku terminit, kuna debatt erinevate sõnade positiivsete ja negatiivsete külgede osas jätkub. Paremradikaalsuse asemel saaks kasutada ka näiteks parempopulismi või paremäärmuslust asendada *ultraright*-iga. Tähtis on see, et enamus tänapäeval edukad olevad parempoolse äärmuse parteid

nimetamiseks ei sobi vaid paremäärmusluse termin, sest see haarab kaasa ka hoopis äärmuslikumad süsteemivälised jõud, mis ei ole võrreldavad paremradikaalsete erakondadega. Nende kahe perekonna eristamise tähtsaim alus on paremäärmusluse antidemokraatlikus. Lisaks on uus sajand toonud kaasa ka muutuse selles osas, et enam ei saa määratleda parempoolsesse äärmusesse kuulumist vaid immigratsiooni-vastasusega, kuna viimane on liikunud ka peavooluparteide programmide osaks. See tuleb selgelt välja Norra Progressipartei analüüsimisest, kust on näha, et peale immigratsiooni puutuva ei ole neil piisavalt tunnuseid, et neid määratleda paremradikaalsena.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli analüüsida parempoolset äärmust käsitlevate autorite erinevaid arusaami selle piiridest ja ideoloogiast, mille põhjal uurida sinna paigutatavaid parteisid ning välja pakkuda uut moodi kategoriseerimine eristuvate tunnuste põhjal. Töö esimene pool toob hästi välja valdkonna defineerimisel olemasolevad probleemid. Kasutusel on suur hulk erinevaid termineid, mida tihti kasutatakse läbiseigi, kuigi nendele määratud tunnused on erinevad. Terminite põhjalik käsitus andis aluse eristada paremäärmuslust ja paremradikaalsust ning kuigi viimane ei ole ainuvõimalik valik, siis paremäärmuslus kindlasti kogu vaadeldava skaala nimetamiseks ei sobi.

Parempoolse äärmuse ideoloogilistest käsitlustest selgus, et kuigi suures osas on need kattuvad, siis ka nendes tuleb välja vahe paremäärmusluse ja –radikaalsuse vahel, kuna esimene näeb tihti antidemokraatlikust ühe peamise tunnusena. Sellest erinevusest hoolimata on parteide valik perekonna moodustamisel tavaliselt üpris sarnane. Muudeks läbivateks tunnusteks olid mõlema puhul immigratsioonivastatus, autoritaarsus, natsionalism ja populism. Nende 5 omaduse põhjal toimus kolme näitepartei võrdlemine. Parteide valiku aluseks oli nende erinev positsioon äärmuses: Kuldset Koidikut seostatakse neonatsismiga, Rootsi Demokraatidel on küll probleemne minevik, aga arenenud on edukaks immigratsioonivastaseks parteiks ning viimaseks Progressipartei, mille koht äärmuses on olnud pikalt vaidlusküsimuseks.

Valitud parteide analüüsimine näitas selget äärmuslikkuse vahet. Ainult Kuldse Koidiku puhul tulid välja antidemokraatlikud tunnused ja lisaks ka vägivalda kasutamine ning bioloogiline rassism rahvusluse kontekstis. Rootsi Demokraatidel on küll immigratsioonivastase, autoritaarsuse, populismi ja ksenofoobse rahvusluse omadused, aga partei on teinud läbi arengu ning tegutsetakse demokraatia tingimustega vastavalt. Seda näitab ka äärmuslikemate liikmete väljaheitmine. Progressipartei puhul selgub selle sobimatus parempoolsesse äärmusesse, kuna peale immigratsioonivastase ei ole neil piisavalt teisi tunnuseid selliseks määratluseks. Seega tuleb välja piisavalt olulised erinevused, et kategoriseerida parempoolne äärmus vähemalt kaheks grupiks, mis aitab kaasa ka nende selgemaks defineerimiseks ja piiritlemiseks.

Kasutatud kirjandus

1. Allern, Elin Haugsgjerd ja Rune Karlsen (2014). "A Turn to the Right: The Norwegian Parliamentary Election of September 2013." *West European Politics* 37(3): 653-663.
2. Bistis, George (2013). "Golden Dawn or Democratic Sunset: The Rise of the Far Right in Greece." *Mediterranean Quarterly* 24(3): 35-55
3. Camia, Valeria ja Daniele Caramani (2012). "Family meetings: Ideological convergence within party families across Europe, 1945–2009" *Comparative European Politics* 10(1): 48–85.
4. Castello, Claudio (2009). Flere innvandrere stemmer FrP. *Utrop*. <http://www.utrop.no/Nyheter/Innenriks/16990> (18.05.2015)
5. Ellinas, Antonis A (2013). "The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece." *South European Society & Politics* 18(4): 543-565
6. Ennsner, Laurenz (2012). "The homogeneity of West European party families: The radical right in comparative perspective" *Party Politics* 2012 18(2): 151-171
7. Erlingsson, Gissur; Kåre Vernby ja Richard Öhrvall (2012). "The Single-Issue Party Thesis and the Sweden Democrats". <https://goo.gl/nkupyU> (18.05.2015)
8. Fennema, Meindert (1996). "Some Theoretical Problems and Issues in Comparison of Anti-immigrant Parties in Western Europe" *University of Amsterdam Working Paper* 115:1-28 <http://goo.gl/kP3csh> (18.05.2015)
9. Fremskrittspartiet (2015). Information in English. *Progressipartei koduleht*. <https://www.frp.no/english> (18.05.2015)
10. Hagelund, Anniken (2003). "A matter of decency? The Progress Party in Norwegian immigration politics" *Journal Of Ethnic & Migration Studies* 29(1): 47
11. Hainsworth, Paul (2008). *The Extreme Right in Western Europe*. Abingdon: Routledge
12. Hellström, Anders ja Tom Nilsson (2010). "'We Are the Good Guys' Ideological positioning of the nationalist party Sverigedemokraterna in contemporary Swedish politics" *Ethnicities* 10(1): 55–76
13. Ignazi, Piero (2003). *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press

14. Kestilä, Elina ja Peter Söderlund (2007). "Local determinants of radical right-wing voting: The case of the Norwegian progress party." *West European Politics* 30(3): 549-572
15. Kitschelt, Herbert (1995). *The Radical Right in Western Europe: a comparative analysis*. USA: The University of Michigan Press.
16. Mayer, Nonna (2011). "WHY EXTREMES DON'T MEET: Le Pen and Besancenot Voters in the 2007 French Presidential Election" *French Politics, Culture & Society* 29(3): 101-120
17. Mudde, Cas (1996). "The War of Words: Defining the Extreme Right Party Family" *West European Politics* 19(2): 225-248.
18. Mudde, Cas. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
19. Mudde, Cas (2012). *The Relationship Between Immigration and Nativism in Europe and North America*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
20. Mudde, Cas (2014). "The far right in the 2014 European elections: Of earthquakes, cartels and designer fascists" *The Washington Post*. <http://goo.gl/ZzJuFN> (18.05.2015)
21. Mulinari, Diana ja Anders Neergaard (2014). "We are Sweden Democrats because we care for others: Exploring racisms in the Swedish extreme right" *European Journal Of Women's Studies* 21(1): 43-56
22. Norris, Pippa (2005). *Radical Right: Voters and Parties in the Electoral Market*. New York: Cambridge University Press
23. Ramalingam, Vidhya (2012). "The Sweden Democrats: Anti-Immigration Politics under the Stigma of Racism" *Centre on Migration, Policy and Society: Working Paper No. 97* <https://goo.gl/8tzJEH> (18.05.2015)
24. Sköld, Josefin (2010). Invandrare – och Sverigedemokrat. *Aftonbladet*. <http://goo.gl/24YcsX> (18.05.2015)
25. The Local (2014). 'Neo-fascist' Sweden Democrats want apology. *The Local*. <http://goo.gl/HDb2g8> (18.05.2015)
26. The Local (2015). Sweden Democrats boot seven in extremism row. *The Local* <http://goo.gl/pkU1gj> (18.05.2015)
27. Toloudis, Nicholas (2014). "The Golden Dawn: The Financial Crisis and Greek Fascism's New Day" *New Labor Forum (Sage Publications Inc.)* 23(1): 38-43

28. Widfeldt, Anders (2008). „Party change as a necessity – the case of the Sweden Democrats“ *Representation* 44(3): 265-276
29. Widfeldt, Anders (2010). "A fourth phase of the extreme right? Nordic immigration-critical parties in a comparative context" *NORDEUROPAforum* 20(1/2): 7-31
30. Widfeldt, Anders (2015). *Extreme Right Parties in Scandinavia*. New York: Routledge

Lisa 1: Parempoolse äärmuse parteid

Extreme right: Hainsworth (2008:XI-XII)	Radical right: Norris (2005:53-7)	Populist radical right: Mudde (2007:305-8)
Alliance for the Future of Austria	+	+
British National Party	+	+
Centre Democrats (The Netherlands)	+	+
Centre Party '86 (The Netherlands)		+
Christian Democratic Party (Portugal)		
Danish People's Party	+	+
Danish Progress Party	+	neoliberal populist (:47)
Flemish Bloc (Belgium)	+	+
Flemist Interest (Belgium)	+	+
Freedom Party (The Netherlands)		
Freedom Party of Austria	+	+
German People's Union	+	+
Italian Social Movement	+	non-populist radical (:55)
League of Independents (Austria)		
List Pim Fortuyn (The Netherlands)	+	neoliberal populist (:47)
National Alingment (Greece)		
National Alliance (Italy)	+	conservative (:56)
National Democratic Party of Germany	+	extreme right (:49)
National Front (Belgium)	+	+
National Front (France)	+	+
National Front (UK)	+	+
National Political Union (Greece)		extreme right (:49)
National Renewal Party (Portugal)		+
National Republican Movement (France)		+
New Democracy (Sweden)	+	neoliberal populist (:48)
New Force (Spain)		
Northern League (Italy)	+	+
Norwegian Progress Party	+	neoliberal populist (:47)
Popular Orthodox Rally (Greece)	+	+
Progressive Party (Greece)		
Social Movement - Tricolour Flame (Italy)	+	+
Socialist Party of the Reich		
Sweden Democrats	+	+
Swiss People's Party	+	+
The Republicans (Germany)	+	+
True Finns (Finland)		

Summary

The Categorization of the Far Right Based on Distinguishable Features

In the last few decades far right parties have been quite successful in different European countries. But compared to their influence, they have received much more attention from the media and academic circles. However there isn't an agreed upon boundaries, features or even a single term which would define this wide specter of parties. Often authors don't pay much attention to the limits of their respective term and ideology of the parties they choose to categorize as one group. The purpose of this paper is to research different comprehensions of the far right and to find the defining features. By doing this it is possible to analyze three dissimilar parties which are usually placed on the far right. The outcome gives a foundation to conclude if this specter is too wide to categorize it as one or is it better to form at least two distinctive groups which would also help to clear some contradictions in the terminology/ideology debate.

The first half of the paper gives evidence of the difficulties and dissimilarities defining the far right. There are a lot of different (undefined) terms used, mostly interchangeably. Yet there's a possibility for distinction between extreme right and radical right which is used in this paper and also by some other authors. The far right (consisting of the two) is used only as a position on the left-right political spectrum. Although most of the ideological features defined by authors using whether extreme or radical right are overlapping, there are also some differences, though the selection of the parties are usually quite identical. Extreme right definitions tend to see anti-democracy as one of the core features and although some authors distinguish between traditional and modern versions of these parties, they still categorize them as one group. The most used features in different definitions are authoritarianism, anti-democracy, nationalism (combined with xenophobia), populism, and opposition to immigration.

The second half of the paper uses the previously ascertained features to analyze three parties: Golden Dawn (GD), Sweden Democrats (SD) and Progress Party (FrP - Norway). The most important differences between the first two are revealed to be anti-democracy, use of violence and biological racism which are only seen for GD. There are authoritarian, populist, anti-immigration and xenophobic traits in SD, but they don't use violence or oppose democracy. FrP is used to show the boundary of the far right as the

party is opposed to immigration and uses populism with some xenophobic remarks, but they don't have enough extremist features to be categorized as such a group. The development and expansion of the far right, also the movement of anti-immigration towards the mainstream has to be taken into account when categorizing this spectrum in the 21st century. The analysis shows significant enough of a difference between extreme and radical right. Hence anti-democracy and violence can be used to distinguish between two types of far right, where the first one is anti-system and although the latter resides farther than the moderate mainstream parties, it doesn't oppose the existing system, but forms a part of it.